

Gebroken brood

Witte Donderdag, 24 maart 2016

Regenboogkerk Hilversum

Voorganger: ds. Jurjen Zeilstra

Inleiding

Een van de momenteel geëxposeerde kunstwerken van Hannelieke van de Beek in de Regenboogkerk betreft het 'Breken van het brood'. Het gaat in de eerste plaats over de verscheuring van het lichaam van Jezus. Maar dit beeld wordt in het geloof betrokken op onszelf en de verscheurdheid van heel dit leven. Ondanks alle verdriet, fundamentele kwetsbaarheid en de teloorgang van de kerk, zijn en blijven wij een eenheid in het licht van God. Dit diep van binnen te beseffen is het nieuwe verbond.

Schriftlezing Oude Testament: Jeremia 31, 31-34

Schriftlezing Evangelie: Lucas 22, 14-23

Overdenking

Nergens in het evangelie spreekt Jezus zijn diepste verlangen zozeer uit. Hevig heeft hij ernaar verlangd met zijn leerlingen deze maaltijd te delen. In de ogen van de evangelist Lucas is deze *laatste* maaltijd van de Heer de *eerste* van de kerk, de funderende gebeurtenis die de leerlingen ontvankelijk zal maken om de Geest Gods te ontvangen.¹ Waar ter wereld, in welke tijd dan ook, zij deze handelingen zullen herhalen, daar zal de kerk zijn, daar zal de Heer zijn, al zijn het er maar twee of drie.² Als wij dan het brood breken en de wijn drinken, dan mogen wij elkaar aankijken en beseffen: De Heer is hier. Zijn verscheurde lichaam bindt ons allen samen.

Maar er is meer. Jezus spreekt ook uit dat er nog een heel ander Pascha te wachten staat, dat is het grote feest van de vervulling van de nog uitstaande beloften in het grote koninkrijk van God. Daar strekt de uit de macht van de dood bevrijde gemeente van Christus zich naar uit. Dat is de verwachting van waaruit zij leeft. Dat is de hoop op een toekomst in het licht van God. Tot die tijd van vervulling zal hij niet meer eten wat zij nu eten... raadselachtige woorden, die een grote spanning oproepen. Wij zouden immers zo graag de Heer aan onze tafel ontmoeten en samen met hem eten en drinken in het koninkrijk van vrede en recht, toch? Maar is dat wel mogelijk in deze wereld vol van onrecht en geweld. Dit verhaal zegt ons dat het altijd zin zal hebben daarnaar uit te blijven zien, je daarvoor in te spannen en dat vurig te verlangen.

Het allerlaatste Pascha, waarvan deze viering slechts een voorspel is, dat zal geen symboliek meer zijn. Dat kan geen rite meer zijn als eucharistie of avondmaal of wat dan ook voor kerkelijke vormgeving. Net zo min als het nieuwe verbond bedoeld is om het oude af te schaffen, zo min staat het avondmaal op zichzelf als geritualiseerde maaltijd. Enige formalisering is begrijpelijk en nodig geweest om het geheim te koesteren en te bewaren voor

---

¹ Bovon, F., *Evangelisch-Katholischer Kommentar zum neuen Testament*, III/4, *Das Evangelium nach Lukas (Lk 19,28-24,53)*, Neukirchen-Vluyn 2009, 231-252.

² Cf. Matteüs 18,20.

telkens weer nieuwe generaties. Maar het is een tragische vergissing wanneer de viering van de Maaltijd van de Heer met zichzelf is gaan samenvallen als een magisch sacrament dat slechts gelaten kan worden ondergaan zonder verlangen naar een concrete doorvertaling in de wereld.

De verwijzende kracht van brood en wijn in de concrete context van de gemeente van Christus is enorm. De rituelen dogmatisch absoluut te verklaren en als het ware in de kerk op te sluiten is juist daarom een grote vergissing. Wij hebben te leven vanuit de bedoeling, in de richt van de vervulling. Dit is de beweging van Jezus, dwars door de dood naar het leven. Maar dan kan het niet anders zijn dan dat het gaat om gastvrijheid, om inspiratie tot naastenliefde, om een nieuw begin waar geen uitweg meer was, ja om de uittocht uit het land waar de dood regeert. De harde wetten van de wereld dienen zelfbewust gerelativeerd te worden. Wij leven niet van onze ellebogen, niet als mens in het licht van God. Terwijl de Maaltijd van de Heer dus enerzijds duidelijk verwijst naar het sterven van Jezus, verwijst de viering anderzijds naar het concrete leven van mensen voor Gods aangezicht. Natuurlijk zien wij dit niet zomaar voor onze ogen gebeuren. Er spreekt geen letter vanzelf. Ons eigen engagement is onmisbaar. Onze beleving, het reliëf van ons leven omgeven door de dood, wordt volstrekt serieus genomen.³

Midden in de dood
zijn wij in het leven,
want Eén breekt het brood
om met ons te leven
midden in de dood.⁴

Wie deelneemt aan de Maaltijd van de Heer, die gaat in op een uitnodiging. Dat is een wilsbesluit waarbij je je belachelijk kunt voelen en in de wereld alleen kunt staan. Maar hier wordt je opgenomen in de kring. Dat is de kring van de leerlingen. Zij hebben echt niet alle antwoorden. Ook zijn ze onder de indruk van de pijn en het verdriet en van de macht van de dood. Maar ze zijn aan het leren. Zij leren het van Jezus om te ontvangen en om door te geven, letterlijk, maar ook figuurlijk. Hier, in deze kring, ontvang je de kracht om te geloven wat ongelooflijk is. Wij leren het om te hopen, niet omdat wij zo optimistisch zijn, maar omdat wij zelfs aan de kleinste kansen grote waarde hechten. Wij hopen tegen het beter weten in. Hier leren wij lief te hebben. Wij willen liefhebben, niet die mensen van wie je gemakkelijk kunt houden, niet datgene waar we zelf meteen weer beter van zullen worden. Wij willen liefhebben wat op het eerste gezicht onaantrekkelijk is, waar niemand wat in ziet.⁵

Zowel bij Lucas als ook bij Paulus worden aan het brood de woorden ‘voor jullie gegeven’ toegevoegd. Dat is een bepaling die bij Matteüs en Marcus ontbreekt. Ook de aanwijzing om door het vieren van de Maaltijd Jezus in gedachtenis te houden is typisch voor Lucas en Paulus. Het ziet ernaar uit dat de wijze waarop zij de laatste maaltijd weergeven nadrukkelijk gericht is op het gebruik van de tekst in een rituele viering in de jonge christelijke kerk. Die kerk, dat is een groep van mensen uit de joden en de heidenen samen, heel verschillende mensen die ervaren in de Naam van Christus door God voor elkaar tot zegen te worden gesteld, een uitermate spannende beleving.

---

³ Cf. *Oecumenisch bulletin*, 2, *Beleving van eucharistie en avondmaal*, 2016.

⁴ Muus Jacobse, *Media morte*, Lied 566.

⁵ Paul van Tongeren, Lezing ‘Levenskunst’, Hilversum, 9 maart 2016. Cf. Tongeren, P. van, *Leven is een kunst. Over morele ervaring, deugdethiek en levenskunst*, Zoetermeer 2014, 139-178. Cf. *Kerkblad voor Hilversum*, 34/6, 19 maart 2016, 8.

Wij zijn dankbaar voor het leven zelf. Lucas is de enige evangelist die, net als Paulus, Jezus expliciet het Griekse woord ‘eucharistie’ hoort gebruiken, letterlijk: dankzegging.⁶ Het is, met name in de Rooms-katholieke kerk, de gangbare aanduiding voor het vieren van de Maaltijd van de Heer geworden. Jezus spreekt van ‘dankzegging’ bij de *eerste* rondgang van de beker, wat in de tekst een beetje verwarrend werkt. Er is namelijk bij Lucas ook een *tweede* rondgang van de beker, bij het einde van, eigenlijk ‘na’ de maaltijd. Deze beker komt bij Lucas en bij Paulus na de maaltijd als symbool van het nieuwe verbond, in het bloed van Christus. Terwijl Matteüs en Markus bij de beker spreken van nemen, danken, geven en drinken, dus de nadruk leggen op het daadwerkelijk delen en nuttigen van de drank wat erop wijst dat het oorspronkelijke om een echte maaltijd is gegaan, staat de symbolische betekenis bij Lucas en ook bij Paulus centraal. Tenslotte is Lucas de evangelist bij wie Jezus niet alleen bij het brood, maar ook bij deze beker zegt: ‘voor jullie’, en dus nadrukkelijk de leerlingen aanspreekt, leerlingen waarmee de lezers worden uitgenodigd zich te identificeren.

U weet, Lucas heeft een tweeluik geschreven: deel 1 is het Lucasevangelie, deel 2 betreft de Handelingen der Apostelen. Lucas staat in deze zin dichtbij Paulus, dat hij een heel groot deel van zijn tweede boek Handelingen der Apostelen in feite heeft gewijd aan het concrete werk en de reizen van juist deze apostel. De dynamiek speelt zich af rondom het kruis. Dat staat als het ware in het midden. Terwijl het evangelie uitloopt op het kruis te Jeruzalem, vormt de opstanding het scharnier vanuit Jeruzalem de wereld in. De discipelen worden uitgezonden. Leerlingen worden apostelen. Een gebroken schepping vindt verbindingpunten. Gods wet komt tot vervulling in de daden van mensen. Zo bouwt hij zijn koninkrijk. Dit is het nieuwe verbond dat in Christus wordt gesloten met u en met mij.

Uitzending en zegen

Wij gaan de weg van de Stille Week, met onze Heer Jezus, met elkaar en willen vertrouwen, ook al zien wij vaak niet, dat God met ons is.

De genade van Jezus Christus,
en de liefde van God,
de gemeenschap van de heilige Geest
is met jullie allen.

---

⁶ Cf. 1 Korintiërs 11,24